

2^{DEN} DEL

Den store bøjgen.

Dette er hvad jeg har sammenfattet i et lite hefte som jeg har kaldt „Socialismens ABC“. Mens jeg skrev Socialismens ABC næret jeg virkelig det glade haab, at det skulde kunde lykkes mig at faa den udbredt blandt massen af norske arbejdere; og da det ikke vel lar sig gjøre uden gjennem det norske arbejderparti, saa henvendte jeg mig, strax jeg var færdig, til partiets styre og anmodet om at faa min ABC trykt blandt de socialistiske smaaskifter, som udkommer paa partiets forlag, og besørges udbredt gjennem foreningerne.

Partistyret svarte imidlertid tvært nej — med et skrift af den art kunde partiet ingenting ha at gjøre! —

Hvis jeg hadde henvendt mig til det svenske, danske eller tyske partistyre, da vilde jeg paa forhaand ha ventet det svar. Fra det norske partistyre derimod kom svaret mig — det maa jeg indrømme — som en overraskelse. Indtil da hadde jeg nemlig trod, at vore socialdemokrater herhjemme endnu ikke var kommen saa vidt. Men det er de altsaa. Ogsaa de har nu, ligesom de svenske, danske og tyske partifæller, kastet socialismen overbord og ønsker bare fremdeles at kaldes socialister, fordi ordet socialisme nu engang har faat en god klang og derfor egner sig fortrinlig som samlingsmærke, som partinavn.

Spør man en moderne patenteret socialdemokrat, om han er socialist, saa svarer han uden forbehold ja. Og spør man ham hvad han da egentlig mener med socialisme, saa svarer han uden at betænke

sig: overgang fra enkeltmandsdrift til samfundsdrift. Men spør man ham saa videre, hvorledes og hvor naar han da tænker sig at denne overgang fra enkeltmandsdrift til samfundsdrift skal finde sted, ja saa svarer han strax undvigende, at det lar sig ikke paa forhaand regne ud, saa det kan foreløbig ikke noe menneske vide. Og trænger De nærmere ind paa ham og tvinger ham til at bekjende kolør, da faar De i aller bedste fald følgende besked. Han sier da som saa:

Overgangen fra enkeltmandsdrift til samfundsdrift besørger i virkeligheden af kapitalismen. Netop deri bestaar jo kapitalismens historiske mission. Og saasnart kapitalismen har opfyldt denne sin historiske mission og dermed udspillet sin rolle, saa vil den med historisk nødvendighed bli afløst af socialismen, som da er dens naturlige arvetager.

Sagen forholder sig nemlig simpelthen saaledes:

Før maskinernes tid, mens produktionen endnu blev drevet i det smaa, stod det i enhvers magt at skaffe sig de produktionsmidler som skulde til for at optræde som selvstændig producent. Produktionen var individuel og man behøvet bare at ta fat for at kunne leve som fri mand af sit arbejde.

Men saa kom altsaa maskinerne med masseproduktionen i sit følge.

At skaffe sig de produktionsmidler som skulde til for at kunne optræde som selvstændig masseproducent, det var ikke længer hvermand givet, for at være istand til *det*, var det nødvendigt at man var kapitalist. Og da masseproduktionen faldt umaaelig meget billigere end den individuelle produktion, saa blev jo de individuelle producenter, overalt hvor maskinerne trængte ind, lidt efter lidt konkurreret sønder og sammen, og hadde da ingen anden udvej end i guds navn at opgi sin selvstændige produktion og isteden sælge sin arbejdskraft til de kapitalistiske masseproducenter.

Masseproduktionen sat altsaa kapitalisterne istand til at forvandle de selvstændige industrielle produ-

center til lønsslaver, og dermed altsaa at ta fra dem ejendomsretten til alt hvad de producerte. Masseproduktionen sat kort sagt kapitalisterne istand til til at expropriere de individuelle producenter.

Men efterhvert som nu maskinteknikken udviklet sig videre, saa blev det jo lidt efter lidt muligt at drive produktionen efter stadig større og større maalestok. Og i jo større stil produktionen blev drevet, desto billigere faldt den. Men, desto større kapital skulde der ogsaa til for at drive den. Følgen blev, at de smaa kapitalister, som ikke hadde kapital nok til at drive masseproduktionen i stor stil, lidt efter lidt kom til at ligge under i konkurrencen; de blev fort væk konkurreret sønder og sammen, de lige saavel som de individuelle producenter — og heller ikke de hadde da noen anden udvej end i guds navn at opgi sin selvstændige produktion, og isteden søge lønnet beskæftigelse hos dem der hadde kapital nok til at drive masseproduktionen i tilstrækkelig stor stil. Med andre ord: som masseproduktionen sat kapitalisterne istand til at expropriere de individuelle producenter, saa sat masseproduktionen i stor stil de store kapitalister istand til at expropriere de smaa.

Kapitalen syntes altsaa at ha en ganske bestemt tendens til at koncentrere sig paa stadig færre og færre hænder, og vi socialistler sat derfor dengang op følgende historiske regnestykke. Vi sa som saa:

Masseproduktion drevet af konkurrerende kapitalister fører nødvendigvis til periodisk overproduktion med tilhørende krise og arbejdsstansning — hvad der er højst ubehageligt ikke bare for lønsslavene, men ogsaa for de konkurrerende kapitalister selv. Naar derfor kapitalen tilslut faar koncentreret sig paa *tilstrækkelig* faa hænder, saaledes at al produktion og omsætning udelukkende drives af noen faa storkapitalister, som lidt efter lidt er kommen til at eje alle produktionsmidler, og hos hvem derfor alle samfundets øvrige medlemmer er nødt til at søge lønnet beskæftigelse — da kan der ikke være noen tvil om, at disse faa storkapitalister tilslut vil holde

op at konkurrere med hverandre og isteden simpelthen komme overens om at drive den hele produktions- og omsætningsforretning for én regning.

De vil nemlig derved opnaa tre ganske væsentlige fordele.

For det første vil de da til enhver tid kunne beskæftige *al* disponibel arbejdskraft og dermed altsaa bli istand til uafsladelig at skaffe sig den størst mulige fortjeneste. For det andet vil de da — simpelthen ved at fastslaa et bestemt forhold mellem priser og arbejdsløn — af egen magtfuldkommenhed kunne bestemme, hvor stor del af den disponible arbejdskraft der skal anvendes til fordel for dem selv, og hvor stor del af den der skal anvendes til fordel for samfundets øvrige medlemmer. Og endelig for det tredje vil de da kunne ordne den hele produktion saaledes, at der uafsladelig blir produceret paa den ene side hvad de selv helst ønsker for sin fortjeneste, og paa den anden side hvad befolkningen helst ønsker for sin løn.

Men naar den raa anarkiske masseproduktion paa den maade er blit omdannet til planmæssig organiseret samfundsproduktion, da har dermed kapitalismen opfyldt sin historiske mission. Overgangen fra enkeltmandsdrift til samfundsdrift er da helt ud fuldbyrdet. Det har været en lang og vanskelig proces, og højst pinefuld har den været for befolkningen — ikke mindst fordi retten til arbejde nødvendigvis maatte suspenderes, saalænge kapitalisterne laa i konkurrence med hverandre. Men under denne lange pinefulde proces er det menneskelige arbejdes produktivitet lidt efter lidt voxet til det mangedobbelte, og samfundets produktionskraft, m. a. o. dets rigdom er nu, da processen er endt, mangfoldige gange større end den var, dengang da kapitalismen tog fat.

Ganske vist kommer denne samfundets vældig øgede rigdom endnu ikke alle samfundets medlemmer til gode. Produktionsmidlerne ejes nemlig fremdeles af de faa storkapitalister, og de driver jo den hele

produktions- og omsætningsforretning med det eneste formaal for øje at skaffe sig selv den størst mulige fortjeneste — eller set fra en anden side, med det formaal at skaffe alle samfundets øvrige medlemmer det mindst mulige udbytte af deres arbejde.

Men dette forhold kan nu ikke længer bestaa. De faa storkapitalisters egoistiske optræden lar sig nemlig nu ikke længere forene med samfundets interesser. Det gjorde den før Naar de faa storkapitalister, ved efterhaanden at omdanne produktionen fra individuel produktion til masseproduktion, fra simpel masseproduktion til masseproduktion i stor stil, og fra masseproduktion i stor stil til planmæssig organiseret samfundsproduktion, lidt efter lidt kunde expropriere den ganske befolkning, da var det jo fordi de, ved saaledes uafsladelig at koncentrere produktionen, ustanselig øget arbejdets produktivitet og dermed samfundets rigdom. De faa storkapitalisters egoistiske færd befordret med andre ord samfundets økonomiske og derigjennem indirekte ogsaa dets kulturelle interesser, saalænge koncentrationen af kapitalen stod paa. Men nu da kapitalen er fuldstændig koncentreret, lar jo ikke arbejdets produktivitet sig længer øge ad *den* vej. Og naar de faa storkapitalister ikke desto mindre vedbliver at drive den hele produktions- og omsætningsforretning, ikke med samfundets men udelukkende med sin egen fordel for øje, da gjør de derved ingenlunde samfundet rigere. Tværtom. Ved at hindre alle samfundets øvrige medlemmer fra hver især at tilgodegjøre sig samfundets vældig øgede produktionskraft, hemmer de i virkeligheden samfundets kulturelle og derigjennem ogsaa dets videre økonomiske udvikling. Det er jo nemlig ganske klart, at hvis den hele produktions- og omsætningsforretning, som altsaa allerede *er* helt koncentreret, nu ogsaa blir ordnet saaledes, at alle samfundets medlemmer faar det fulde udbytte af sit arbejde, da vil det betyde et mægtigt fremskridt i kultur — den ganske befolkning vil derved med én eneste gang bli løftet

op paa et højere kulturelt niveau. Og dette mægtige fremskridt i kultur vil atter vældig komme til at øge arbejdets produktivitet og dermed samfundets rigdom.

Den hele produktions- og omsætningsforretning lar sig imidlertid slet ikke ordne paa den maade, saalænge produktionsmidlerne ejes af de faa storkapitalister. Samfundets økonomiske saavel som dets kulturelle interesser kræver derfor nu, at de faa storkapitalister exproprieres til fordel for samfundet — som disse samme interesser tidligere krævet, at den ganske befolkning skulde exproprieres til fordel for de faa storkapitalister. Og da disse samfundsinteresser udgjør selve drivkraften i den historiske udvikling, saa vil en saadan expropriering af de faa storkapitalister med historisk nødvendighed komme til at gaa for sig. Og har det tat menneskealdre for de faa storkapitalister lidt efter lidt at expropriere den ganske befolkning, saa vil til gjengæld befolkningen ikke behøve lang tid til at expropriere de faa storkapitalister. Det vil være gjort i en haandevending. Hvor paa den hele produktions- og omsætningsforretning vil bli ordnet saaledes, at alle samfundets medlemmer faar det fulde udbytte af sit arbejde — m. a. o. den vil bli ordnet socialistisk. Kort sagt: saasnt bare kapitalismen har faat opfyldt sin historiske mission og dermed udspillet sin rolle, saa vil den med historisk nødvendighed bli afløst af socialismen, som da er dens naturlige arvtager.

Saadan saa det historiske regnestykke ud som vi socialister sat op, dengang vi saa at kapitalen viste en bestemt tendens til at ville koncentrere sig paa stadig færre og færre hænder.

Udviklingen kom umiddelbart til at faa et noe andet forløb end vi dengang tænkte os.

Da nemlig de smaa kapitalister opdaget, at de store begyndte at expropriere dem, saa sat de sig resolut til modværge — og det paa en saa effektiv maade, at de undgik at dele skjæbne med de individuelle producenter. De simpelthen rottet sig sammen i

aktieselskaber og blev derved istand til at drive produktionen i ligesaa stor stil som deres mere pengesterke kolleger. Og efterhvert som udviklingen skred videre fremad, saa viste det sig at ogsaa de større, ja tilsidst endog selv de allerstørste kapitalister blev nødt til at følge de smaas eksempel og sætte sine foretagender paa aktier, for at kunne drive produktionen i tilstrækkelig stor stil.

Kapitalen vedblev altsaa ganske rigtig stadig væk at koncentrere sig — men ikke, som vi havde forudsat, paa bestandig færre og færre hænder. Ejendomsretten til kapitalen vedblev at være spredt nu som før. Der hobet sig ganske vist vældige formuer op paa noen enkelte faa storkapitalisters hænder; men hovedmassen af al kapital vedblev fremdeles at tilhøre en hærskares mangfoldighed af store og smaa kapitalister om hverandre. Og efter hvert som kapitalen voxte, saa voxte simpelthen kapitalisternes antal — og det voxer endnu den dag idag.

Denne omstændighed, at deres antal voxer istedenfor at afta, saaledes som vi havde forudsat, vilde efter al sandsynlighed ha gjort det fuldstændig umuligt for kapitalisterne noensinde at ha kunnet komme til enighed om at drive al produktion og omsætning for én regning, m. a. o. fuldstændig at koncentrere kapitalen. Men selv om vi tænker os, at det virkelig har lykkedes dem at komme til enighed, og at altsaa al kapital tilslut var blit fuldstændig koncentreret, saa vilde det alligevel ha været en helt anderledes vanskelig opgave for befolkningen at skulle expropriere den koncentrerede kapital, i det øjeblik at den ejedes af en saadan hærskares mangfoldighed af smaa og store kapitalister omhverandre, end om den hadde tilhørt noen faa storkapitalister ganske alene. En yderst vanskelig affære vilde det blit for befolkningen at skulle expropriere alle disse kapitalister — hvis det hadde skullet ske paa én gang.

Men derom vil der tydeligvis aldrig bli tale.

Koncentreringen af kapitalen gaar nemlig ikke lige rask for sig i de forskjellige produktionsbran-

cher. Raskest har den gaat for sig i petroleumsbranchen, hvor allerede nu i vore dage to kjæmpe-mæssige verdensfirmaer, nemlig Rockefellers „Standard Oil Co.“ og det store russiske petroleumsselskab, tilsammen producerer omtrent al den petroleum som forbruges i verden, og derfor ogsaa har kunnet komme overens om, istedenfor at konkurrere med hverandre, simpelthen at dele verdensmarkedet mellem sig. Langsomt har koncentreringen af kapitalen gaat for sig paa jordbrugets omraade, hvor produktionen endnu i vore dage drives af en utallig masse konkurrerende producenter. I alle de andre produktionsgrene er koncentreringen af kapitalen *mindre* fremskreden end i petroleumsbranchen, og mere fremskreden end paa jordbrugets omraade. Men ikke to brancher holder i den henseende skridt med hverandre, og de vil derfor allesammen én efter én, til ganske forskjellige tidspunkter, naa frem til at faa sin kapital helt koncentreret. Og efterhvert som det blir tilfældet med hver enkelt af dem, vil samfundets interesser kræve, at den i vedkommende branche engagerede kapital exproprieres til fordel for samfundet, og at branchens produktion derefter blir drevet for samfundets regning. Kapitalen vil altsaa *ikke* bli exproprieret paa én gang over hele linjen, den vil bli exproprieret lidt efter lidt, efterhvert som den blir helt koncentreret i hver enkelt branche og derved altsaa bli moden til at overtages af samfundet. Men først naar samfundet har overtat produktionen i samtlige brancher, vil den hele produktions- og omsætnings-forretning kunne ordnes saaledes at alle samfundets medlemmer faar det fulde udbytte af deres arbejde, m. a. o. *da* først kan socialismen endelig bli gennemført.

Hvorledes nu alt dette historisk kommer til at gaa for sig, det *lar* sig ikke paa forhaand regne ud; det kommer altsammen til at afhænge af de til enhver tid forhaandenværende praktiske omstændigheder. Og *hvor naar* det tidspunkt vil indtræffe da *al* kapital vil være exproprieret, saa socialismens time endelig kan

komme til at slaa, det *lar* sig heller ikke forudsi. Kun saa meget ved vi paa forhaand, at der ganske sikkert vil hengaa en temmelig rum tid endnu før det tidspunkt vil bli naadd — og vi er altsaa nødt til at væbne os med taalmodighed. Men, blir ventetiden lang, saa har ialfald vi socialister fuldt op at bestille mens den staar paa. Vi har imens at organisere den ganske befolkning, alle arbejderne og de lønnede funktionærer, og det paa et dobbelt grundlag, baade faglig og politisk, for derved at sætte dem istand til at løse den opgave som den historiske udvikling stiller til dem, nemlig at de lidt efter skal expropriere kapitalen før derefter at gennemføre socialismen. Først naar arbejderne og de lønnede funktionærer gennem sin organisation har erobret den politiske magt blir de nemlig istand til at expropriere kapitalen efterhvert som den blir helt ud koncentreret i hver enkelt branche. Og først naar deres faglige organisation er fuldstændig gennemført, eller ialfald saagodtsom fuldstændig, vil de kunne magte at ordne den hele produktions- og omsætnings-forretning saaledes at alle samfundets medlemmer faar det fulde udbytte af sit arbejde.

Men at organisere den ganske befolkning paa dette dobbelte grundlag, det er en stor og vanskelig opgave, som vil kræve et langvarigt og energisk arbejde.

Massernes træghed er nemlig aldeles kolossal. Det har vist sig komplet ugjortligt at faa dem til at organisere sig paa et udelukkende socialistisk program. Det nytter aldeles ikke at forespejle dem alle de velsignelser som socialismen vil komme til at bringe, naar den engang i tiden kan gennemføres. Den slags langsigtige vexler akcepteres ikke af folk, som maa arbejde i sit ansigts sved fra morgen til aften bare forsaavidt at kunne leve fra haanden til munden. Den slags folk akcepterer ikke den slags vexler. Og det er jo ganske rimeligt. Man maa jo huske paa, at det at organisere sig og i sluttet fylking rykke frem mod et bestemt maal, det repræsenterer for

arbejderne og de lønnede funktionærer en ganske uhyre anstrængelse. For i det hele taget at kunne gjøre det, er de jo nødt til, ovenpaa dagens udslidende gjerning, simpelthen at sanke sammen den sidste rest af energi som endnu er dem levnet. Og dertil er de ikke at formaa, med mindre de ad den vej kan opnaa at forbedre sine økonomiske kaar enten strax, eller ialfald i en ganske nær fremtid.

Men det kan de ogsaa simpelthen ved at organisere sig. Og de kan det mer og mere efterhvert som deres organisation skrider fremad. Der er jo ingen tvil om, at naar deres faglige organisation engang blir tilstrækkelig stærk, saa vil de til enhver tid kunne tilkjæmpe sig *saa* høj en løn og *saa* gunstige arbejdsvilkaar som det i det hele taget er muligt at opnaa saalænge kapitalisterne ligger i konkurrence med hverandre; m. a. o. de vil da kunne tilkjæmpe sig *saa* høj en løn og *saa* gunstige arbejdsvilkaar, som konjunkturerne til enhver tid tillader det. Og efterhvert som deres politiske organisation skrider fremad, saa vilde de jo lidt efter lidt kunne tvinge sygeplejen, skoleundervisningen, alderdoms- og invaliddforsørgelsen, og understøttelsen af de arbejdsløse over i den almindelige beskatning, saaledes at de tilslut blir absolut sikret mod nogensinde at komme til at lide positiv nød mens kapitalisternes konkurrencekamp staar paa.

Paa dette program: højere løn og bedre og tryggere kaar har det derfor ogsaa tilslut lykkedes os at faa arbejderne og de lønnede funktionærer til at gaa igang med at organisere sig. Og ganske vist har dette deres organisationsprogram saaledes foreløbig absolut intet med socialismen at bestille. Men naar arbejderne og de lønnede funktionærer ad organisationens vej naar frem til det punkt, hvor den politiske magt af sig selv glider over i deres hænder, da er ingensomhelst tvil om, at de paa sit program ogsaa kommer til at opføre den store socialistiske hovedpost: successiv expropriering af kapitalen efterhvert som den blir helt koncentreret i hver

enkelt branche. Samfundets interesse vil nemlig kræve denne successive expropriering, og ligegyldig enten den smager kapitalisterne eller ikke, vil den derfor bli foretat af arbejderne og de lønnede funktionærer, hvis interesser falder sammèn med samfundets. Og naar *al* kapital tilslut er blit expropriert, saa kan der af samme grund heller ikke være nogen tvil om, at arbejderne og de lønnede funktionærer ufortøvet vil skride til at gjennemføre socialismen, saasandt deres faglige organisation paa det tidspunkt er helt gjennemført. Og er den det ikke, da vil den meget hurtig komme til at bli det. Bevidstheden om, at socialismen nu lar sig gjennemføre hvad øjeblik det skal være, bare organisationen er i orden, vil nemlig i høj grad paaskynde den del af organisationsarbejdet som staar tilbage.

Det rimelige er nu vel imidlertid at befolkningen kommer til at staa fuldt færdig organiseret baade faglig og politisk, før kapitalisterne endnu er blit færdige med at koncentrere kapitalen i samtlige brancher. Og i saafald maa befolkningen være *saa* snil at vente med at gjennemføre socialismen, indtil kapitalisterne har faat tid til at føre sin historiske gjerning til ende. Selv om nemlig befolkningen staar fuldt færdig organiseret saa magter den alligevel ikke at paata sig udførelsen af den rolle, som den historiske udvikling nu engang har tildelt kapitalisterne. Paatar den sig alligevel rollen, kommer den derfor nødvendigvis til at gjøre fjasko. Og naar rollen saa bagefter maa gives tilbage til kapitalisterne, da er jo de nødt til først at bringe orden igjen i det skrækkelige kaos som revolutionen har frembragt, før de atter kan ta fat der hvor de slap dengang revolutionen brød ud. Og resultatet af befolkningens mislykkede experiment vil altsaa da bare komme til at bli, at socialismen blir gjennemført paa et senere tidspunkt end tilfældet vilde ha været om man hadde lat udviklingen gaa sin jevne rolige gang.

To betingelser er i det hele taget absolut nødvendige for at socialismen skal kunne gjennemføres:

Kapitalisterne maa være færdige med at koncentrere kapitalen over hele linjen — og befolkningen maa staa fuldt færdig organiseret, baade faglig og politisk. Men i samme øjeblik som begge disse betingelser først er kommen tilstede, saa er ogsaa tidens fylde inde, og socialismen vil da ufortøvet bli gennemført. Den side af sagen besorges af den historiske udvikling; om *den* behøver derfor vi socialister ikke at bekymre os. Hvad vi har at bekymre os om er bare at skaffe den ene af de to betingelser tilveje, mens kapitalisterne skaffer tilveje den anden af dem. Mens kapitalisterne koncentrerer kapitalen har vi bare at organisere befolkningen. Men som sagt: massernes træghed er aldeles kolossal; det er altsaa en stor og vanskelig opgave vi har foran os; om den maa vi derfor samle *al* vor interesse; paa den maa vi koncentrere *hele* vor energi. Socialismens endelige gennemførelse interesserer os derfor foreløbig absolut ikke. Hvad der foreløbig interesserer os, er udelukkende organisations-bevægelsen og dens drivkraft: kampen for højere løn og bedre kaar.

Med andre ord: for os er foreløbig maalet *intet*, bevægelsen *alt!*

Dengang denne sætning første gang blev udtalt af socialdemokraten Bernstein paa kongressen i Stuttgart i 1889, vakte den et vældigt røre i den socialdemokratiske lejr. Indtil da havde nemlig partiets opfatning været den, at socialismen lar sig gennemføre naarsomhelst, bare organisationen er saavidt fremskreden, at befolkningen er istand til at bemægtige sig produktionsmidlerne. Og partiets program havde derfor indtil da vært: Revolution! saasnt bare organisationen er tilstrækkelig fremskreden. Bernstein, som ikke interesserte sig for socialismens endelige gennemførelse, og som mente, at revolutionen bare vilde være et utidigt og tids-spillende brud paa den historiske udvikling — han blev derfor dengang af de fleste opfattet som en fra-falden, og der var megen stemning for simpelthen at udelukke ham af partiet. Det blev nu imidlertid

ikke gjort. Hvad der istenden skede var, at partiet i løbet af de følgende 10 aar lidt efter lidt gled over til det Bernsteinske standpunkt, som paa kongressen i Hannover i 1899 i Liebknechts mund fik følgende form:

Liebknecht sa:

— Hvad forstaar man egentlig ved det selsomme ord: fremtidsstaten? ... hvor begynder fremtiden, og hvor hører nutiden op? ... Jeg hører saa ofte det længselsfulde spørgsmål: „vil vi faa se vort ideal virkeliggjort?“ Dertil kan svares baade ja og nej. Thi intet ideal gaar i opfyldelse. Naar vi har opnaadt det der i øjeblikket synes os at være det højeste, saa viser der sig allerede noe endnu højere og fjernere for os som vi maa naa. Maalet voxer bestandig; fremtidsstaten har hverken begyndelse eller ende. Saalænge til jorden stivner, vil der foran den fremad stræbende menneskehed ligge en fremtidsstat. Og dog vil vi opleve den. Eller rettere sagt: vi oplever den allerede nu! den blir til rundt omkring os! — vi befinder os midt i den sociale revolution.

Denne Liebknechts udtalelse vandt kongressens bifald, og den er sidenefter blit staaende som det socialdemokratiske partis troeskjendelse. Udtalelsen faldt i 1899, vi skriver nu 1910. For over 10 aar siden har altsaa partiet forladt sit oprindelige revolutionære standpunkt og har isteden stillet sig paa den historiske udviklings faste og solide grund. Og der skal det nok vise sig at partiet blir staaende ogsaa for fremtiden — uden at la sig rokke, uden at la sig anfægte, hverken af det vantro bourgeoisie, som ikke forstaar, at udviklingen fører os frem til socialismen; ej heller af de overtroiske revolutionære socialister, som bilder sig ind at de skal kunne springe den historiske udvikling over, og naa frem til maalet i et eneste hop, gennem en revolution.

Dette er den besked man i bedste fald faar af en moderne socialdemokrat hvis man gaar ham paa klingen og tvinger ham til at bekjende kulør. Jeg sier „i bedste fald“, fordi denne besked ialfald er et

adæquat udtryk for det standpunkt, som praktisk indtages af det moderne socialdemokrati.

At partiet under disse omstændigheder ikke kan ville hjælpe til med at udbrede revolutionære socialistiske skrifter som f. ex. min „Socialismens ABC“, er jo en ganske selvfølgelig ting. For det første er den revolutionære socialisme i partiets øjne et tilbagelagt standpunkt, som i højden kan ha krav paa en rent historisk interesse. Men dertil kommer, at partiet alligevel, mærkelig nok, betragter den revolutionære socialisme som en noget farlig lære. Sagen er den, at den revolutionære socialistiske tanke slet ikke la sig til at dø, dengang de socialdemokratiske ledere forlod den. Meget langt derifra; snarere tværtimod. Til trods for at partiet hele tiden siden efter bedste evne har forsøgt at aflive den, saa *er* den revolutionære socialistiske tanke endnu lige spil levannes som den noensinde har vært. Og skulde den komme til for alvor at gribe om sig . . . . skulde det virkelig ske, at den revolutionære socialistiske tanke kom til at holde sit indtog i arbejdermassens hjerner og hjerter — ja da vil kanske nok organisationsbevægelsen derved bli noget paaskyndet, men, organisationen fører isaafald lige lukt til revolution. Og revolutionen, den er jo i partiets øjne ingenting andet, end et utidigt og tidsspildende brud paa den historiske udvikling, som bare kan tjene til at forsinke socialismens komme.

For partiet er derfor de revolutionære socialister fienden til venstre, som bourgeoisiet er fienden til højre. Og at partiet ud fra sit nye saakaldte historiske standpunkt gjør front, ikke bare mod bourgeoisiet, men ogsaa mod de revolutionære socialister, det er ogsaa en ganske selvfølgelig ting, som der absolut ikke er noenting at si paa.

Derimod er der meget at si paa, at de socialdemokratiske ledere har ført partiet over fra det oprindelige, revolutionære, til dette nye antirevolutionære standpunkt; de har nemlig derved simpelt hen berøvet partiet dets kjøen og gjort det om fra et mandfolkeparti som vilde naa sit maal gjennem handling, til et eunukparti, som med en kjærringe-

stak om sine lænder har sat sig tilrette nede under kapitalismens træ for at vente paa at socialismen som en moden frugt skal komme dættende ned i fanget paa det.

Naar de socialdemokratiske ledere virkelig har kunnet bekvemme sig til paa denne maade at kastrere partiet, da har de selvfølgelig trod, at denne uhyggelige operation var absolut nødvendig; de har naturligvis gjort det i den faste overbevisning, at det revolutionære socialistiske standpunkt i sig selv er aldeles uholdbart, og at hvis befolkningen virkelig gaar hen og gjør revolution, og altsaa forsøger at gennemføre socialismen før kapitalisterne endnu er færdige med at koncentrere kapitalen i samtlige brancher, da vil det vise sig, at befolkningen derved har indladt sig paa et komplet haabløst foretagende. En socialistisk ordning lar sig nemlig ikke gennemføre uden at man i forvejen har fuldstændig koncentreret produktion og omsætning, m. a. o. fuldstændig koncentreret kapitalen. Og koncentrerings af kapitalen er jo en opgave hvis løsning af selve den historiske udvikling er blit overdraget til kapitalisterne; kun kapitalisterne magter derfor ogsaa at løse den opgave; befolkningen magter det absolut ikke — og revolutionen vil altsaa nødvendigvis *maatte* mislykkes. Men en revolution som nødvendigvis *maa* mislykkes, den er jo ikke noe annet end et utidigt og tidsspildende brud paa den historiske udvikling, og kan kun tjene til at forsinke socialismens komme.

I den faste overbevisning at saaledes og ikke anderledes forholder det sig har altsaa de socialdemokratiske ledere tat det skjæbnesvangre skridt at føre partiet over til det nye antirevolutionære standpunkt. Det forholder sig imidlertid *ikke* saaledes, det forholder sig anderledes. Den historiske udvikling har ganske rigtig til dato betroet kapitalisterne det hverv at koncentrere kapitalen. Men hvis man deraf, at dette hverv til dato er blit dem betroet, slutter at det er blit dem betroet engang for alle, da er jo det bare fordi man gaar ud fra

som givet, at saaledes som det menneskelige samfunds udvikling *til dato* er gaat for sig, saaledes vil den ogsaa komme til at gaa for sig udover gjennem tiderne. Men det vil den aabenbart slet ikke. Tværtimod vil det menneskelige samfunds udvikling inden kortere eller længere tids forløb nødvendigvis naa frem til et vendepunkt, hvor den pludselig skifter karakter, idet den nemlig fra at være en ubevidst udvikling henimod et maal som menneskene endnu ikke kjender, gaar over til at bli en bevidst udvikling henimod dette samme maal — som menneskene nu har lært at kjende, og som de derfor sætter al sin evne og kraft ind paa at naa frem til saa hurtig som mulig.

Dette vigtige vendepunkt i sin udvikling vil det menneskelige samfund med historisk nødvendighed naa frem til paa den dag da massen af mennesker blir sig bevidst at socialismen er samfundsudviklingens maal.

Naar den historiske udvikling til dato kun ganske langsomt, og ad uhyre omveje, har ført det menneskelige samfund fremover i retning af socialismen, da har det udelukkende sin grund deri, at massen af mennesker til dato ikke har været sig bevidst at socialismen er maalet. Af den grund har nemlig massen af mennesker ikke blot ikke lagt to pinder ikers for at naa frem til socialismen, men de har tværtimod gjort alt hvad der stod i deres magt for at udvikle og befæste netop den institution, som er socialismens diametrale modsætning, nemlig den private ejendomsret til produktionsmidlerne. De har med andre ord til dato gjort alt hvad der stod i deres magt ikke for at naa frem til socialismen, men for at holde sig socialismen fra livet.

Og naar det menneskelige samfund ikke desto mindre lidt efter lidt, uden selv at vide af det, er blit ført afsted i retning af socialismen, da stikker jo det deri, at den private ejendomsret til produktionsmidlerne ikke lod sig udvikle og befæste paa mer end én maade, nemlig gennem en stadig kon-

centrering af produktion og omsætning, en stadig koncentrering af kapitalen.

Den stadige koncentrering af kapitalen — som uafslædig har øget det menneskelige arbejdes produktivitet — har nemlig ikke bare udviklet og befæstet den private ejendomsret til produktionsmidlerne; nej den har ved siden deraf ogsaa, efterhvert som den er skredet fremad, gjort det stadig mer og mere aabenbart, at *det økonomiske system*, som er uadskillelig forbundet med den private ejendomsret til produktionsmidlerne, nemlig den saakaldte fri konkurrence, er et komplet sindsvagt system, som simpelt hen gjør det matematiske umulig for massen af mennesker nogensinde at kunne naa frem til en økonomisk sikker og sorgfri existens — ligegyldig til hvilken højde det menneskelige arbejdes produktivitet blir drevet op. Og paa den dag da massen af mennesker faar øjnene op for dette uhyggelige matematiske faktum — som allerede har ligget længe aabent for dem der hadde øjne at se med — paa den dag vil det ogsaa komme til at staa lysende klart for dem, at menneskeheden økonomisk talt lever i en daarekiste, og at ud af daarekisten, over til fornuftmæssig ordnede forhold fører bare en eneste vej, nemlig vejen fremover til socialismen. Paa den dag vil det med andre ord staa lysende klart for dem, at socialismen er samfundsudviklingens maal.

Hvis massen af mennesker pludselig en dag allesammen paa én gang fik øjnene op for den matematiske umulighed hvorpaa det borgelige samfund hviler, da vilde de jo skyndsomt gaa igang med at organisere sig, med det eneste formaal for øje: hurtigst mulig at bemægtige sig produktionsmidlerne for at derefter fuldstændig at koncentrere kapitalen og gennemføre socialismen. Pludselig kan imidlertid massen af mennesker ikke faa sine øjne opladte; det kan kun ske lidt efter lidt. Og skal det kunne ske i en ikke altfor fjern fremtid da maa det ske paa den maade, at de virkelige socialister, som allerede nu har faat sine øjne opladte, slutter sig

sammen til en international organisation med det formaal hver især og alle som én at gjøre alt hvad der staar i deres magt for hurtigst mulig at aabne øjnene paa sine medmennesker. Efterhvert som *det* lykkes for dem, vil jo de som faar sine øjne aabnede, træ ind i organisationen og hjælpe til med at aabne øjnene paa stadig flere og flere. Og naar paa den maade massen af mennesker tilslut har faat sine øjne opladte, da behøver de ikke først at organisere sig for de skrider til handling; de staar da allerede fuldt færdig organiseret med det eneste formaal for øje: hurtigst muligt (d. v. s. saasnart de er blit mandstærke nok) at bemægtige sig produktionsmidlerne og gennemføre socialismen — og nu da de altsaa er blit mandstærke nok, idet de er kommen til at udgjøre massen af mennesker, saa vil de altsaa øjeblikkelig skride til handling.

Med andre ord: paa den dag da massen af mennesker er blit sig bevidst at socialismen er maalet, paa den dag bryder den sociale revolution med historisk nødvendighed løs. Saalangtfra at være et brud paa den historiske udvikling er altsaa revolutionen tvertimod selve den fase, hvori udviklingen med historisk nødvendighed træer ind i det øjeblik massen af mennesker er blit sig bevidst at socialismen er maalet. Og hvad der paa den dag sker, er ingenting andet, end at den historiske udvikling tar kapitalen ud af kapitalisternes hænder og lægger den over i hænderne paa den organiserede befolkning, som dermed af selve den historiske udvikling faar sig betroet det hverv at føre koncentrationen af kapitalen tilende — noe som kapitalisterne slet ikke magter at gjøre. Kapitalisterne forfølger jo allesammen hver sine private økonomiske formaal; og da deres antal stadig voxer, da der stadig blir fler og flere af dem, saa gjør deres forskjellige økonomiske interesser det stadig mer og mere umulig for dem at kunne komme overens om at drive den hele produktions- og omsætningsforretning for én regning, m. a. o. fuldstændig vil koncentrere kapitalen.

Den organiserede befolkning har derimod ingen- somhelst vanskelighed ved at komme overens om denne ting; thi kun ved at drive den hele produktions- og omsætningsforretning for én regning kan socialismen gennemføres. Den organiserede befolkning magter altsaa uden vanskelighed at koncentrere kapitalen; kapitalisterne derimod magter det absolut ikke — og revolutionen vil derfor ikke blot ikke nødvendigvis *maatte* mislykkes, som de socialdemokratiske ledere mener, at den tværtimod nødvendigvis *maa* lykkes.

At de socialdemokratiske ledere ikke forstaar dette, skjönt *de* dog vel maa være sig klart bevidst, at socialismen er samfunds-udviklingens maal, det vidner om en ganske utrolig tankeløshed — og denne utrolige tankeløshed er altsaa skyld i at de har gaat hen og kastreret partiet. Selv mener rigtignok de socialdemokratiske ledere saalangtfra at ha handlet i tankeløshed, at de tværtimod for alvor bilder sig ind at ha handlet ud af en højere historisk visdom, som *de* sidder inde med, men som de stakkars revolutionære socialister desværre ikke formaar at hæve sig op til. Men forholdet er altsaa i virkeligheden det modsatte: det er de revolutionære socialister som overfor de socialdemokratiske ledere repræsenterer den højere historiske visdom.

Og ikke nok med det, Nej, *hvor fra* har saa desuden de socialdemokratiske ledere denne indbildske højere visdom, som altsaa har kostet partiet dets kjøen og gjort det om fra et mandfolke-parti til et kjærringe-parti? — hvor i al verden har de den fra? . . .

Ja, hvem skulde tro det — de har den fra det moderne bourgeois historikere! m. a. o. fra folk, hvis theoretiske standpunkt er deres eget stik modsat.

Det moderne bourgeois historikere har ved at anvende evolutions-theorien paa menneskehedens historie skaffet sig nøglen til en ganske udvortes forstaaelse af den udvikling, som det menneskelige samfund har gennemgaat ligefra Arilds tid og indtil nu. Fordi denne menneskehedens udvikling til dato

er gaat for sig ganske iblinde, uden bevidsthed om maalet, derfor lar evolutions-theorien sig anvende paa den, ganske paa samme maade som denne teori lar sig anvende paa planternes og dyrenes udvikling — som nemlig ogsaa foregaar iblinde, uden bevidsthed om noe maal. Men paa den dag, da det menneskelige samfund blir sig maalet for sin udvikling bevidst, og som følge deraf tar direkte sigte paa dette maal, og styrer lige løs paa det med alle sejl i top, for at naa frem til det ad den korteste vej og saa hurtig som mulig . . . paa den dag, med andre ord, da menneskene ikke længer modstræbende og iblinde lar sig slæbe fremover mod maalet af den historiske nødvendighed, men isteden tar udviklingen i sin egen haand og selv gir sig til at forarbejde sin egen skjæbne — paa den dag glider det menneskelige samfund ud af den sfære, indenfor hvilken de moderne bourgeois-historikere opererer. Ganske paa samme maade som et menneske, i det øjeblik han fødes til verden, glider ud af den sfære indenfor hvilken embryologien eller videnskaben om fosterets udvikling har sit operationsfelt.

De moderne bourgeois-historikere har ingen anelse om dette. Selv er de ikke blit sig bevidst, at socialismen er samfundsudviklingens maal, og det falder dem derfor heller ikke ind at tænke sig, at massen af mennesker en dag vil naa frem til den bevidsthed. Men ikke det alene. Nej, disse historikere forestiller sig i det hele taget samfundsudviklingen som en udvikling i det uendelige, m. a. o. som en udvikling der slet ikke har noget bestemt endemaal som menneskene kan bli sig bevidst. Efter deres mening vil derfor det menneskelige samfunds udvikling til alle tider *maatte* foregaa iblinde, uden bevidsthed om noget maal. Deres ræsonnement er kort og godt dette — de sier som saa:

Gaves der saasandt en ideal samfundsform, som hvis den blev gennemført, vilde gjøre det menneskelige samfund fuldkomment, ja da *maatte* jo samfundsudviklingens maal være at naa frem til den. Men

en saadan ideal samfundsform gives ikke. Af den simple grund, at et fuldkomment samfund ikke lar sig tænke uden mellem fuldkomne væsener. Og da mennesket nu engang er ufuldkomment, saa vil det menneskelige samfund til alle tider vedbli at være hvad det altid har været, nemlig et højst ufuldkomment samfund i mange maader. Dette ufuldkomne samfund befinder sig imidlertid bestandig i udvikling. Dets mange ufuldkommenheder gjør nemlig, at der stadig væk blir reist krav paa reformer, hvormed man tænker at bøde paa ufuldkommenhederne. Og disse reformkrav optar samfundet til behandling og lar dem ske fyldest, hvis de findes berettigede. Paa den maade er det, at samfundsudviklingen gaar for sig. Men da samfundet, alle reformer tiltrods, bestandig vedblir at være ufuldkomment, og der altsaa altid blir rejst nye reformkrav, — saa faar samfundsudviklingen aldrig nogen ende, og har følgelig heller ikke noe endemaal. Det eneste maal den har er det, som den altid har hat og altid vil vedbli at ha, nemlig at tilfredsstille alle berettigede reformkrav, efterhvert som de melder sig. Noe andet maal har samfundsudviklingen slet ikke.

For den der altsaa vil stille sig i den historiske udviklings tjeneste og efter evne fremskynde dens gang, gives der følgelig intet andet løsen end det, der er blit opstillet af det moderne bourgeoisi, og som lyder saa: „Hvad du evner kast af i de nærmeste krav!“ Og hvis menneskene, istedenfor at holde sig til dette løsen, finder paa at konstruere sig op et absolut samfundsideal, og indlader sig paa det experiment at styrte det bestaaende ufuldkomne samfund i grus, for paa dets ruin at bygge sig op et nyt fuldkomment samfund, svarende til det opkonstruerede ideal, da vil det experiment nødvendigvis *maatte* mislykkes, som det ogsaa altid har vist sig at mislykkes, hver gang det er blit forsøgt. Det experiment strider nemlig absolut mod selve den historiske udviklings væsen, som ingenting har med

et absolut samfundsideal at bestille, men bare med relative samfundsideal, som saasart de er realiserede viser sig ingen idealer at være mere. Eller, for at bruge Liebknechts ord: „Intet ideal gaar i opfyldelse. Naar vi har opnaad det der i øjeblikket synes os at være det højeste, saa viser der sig allerede noget endnu højere og fjernere for os, som vi maa naa. Maalet voxer bestandig. Fremtidsstaten har hverken begyndelse eller ende. Saalænge til jorden stivner, vil der foran den fremadstræbende menneskehed ligge en fremtidsstat. Og dog vil vi opleve den; eller rettere sagt, vi oplever den allerede nu — vi befinder os midt i den sociale revolution.“

Denne Liebknechts udtalelse er som snydt ud af næsen paa de moderne bourgeois-historikere. Og at disse historikere, og med dem det hele bourgeois-ræsonnerer paa den maade, er jo ganske naturlig, eftersom de folk jo endnu ikke er blit sig bevidst, at socialismen er samfundsudviklingens endemaal.

Men at de socialdemokratiske ledere kan tilegne sig et slikt ræsonnement, det er ved første øjekast aldeles ubegribeligt. For *dem* staar jo dog socialismen som den ideale samfundsform, som hvis den blir gennemført, vil gjøre det menneskelige samfund fuldkomment. I det socialistiske samfund er nemlig efter deres mening den individuelle frihed helt ud realiseret. Og noen anden opgave end at realisere den individuelle frihed har samfundet ikke. I det øjeblik derfor at socialismen er gennemført, naarsaa samfundet frem til fuldkommenheder, dets udvikling er dermed færdig og afsluttet — og den fri udfoldelse af alle individuelle evner og kræfter, som er menneskehedens evige bestemmelse, kan endelig ta sin begyndelse. Først i det socialistiske samfund naar menneskeheden frem til at kunne leve det liv som det er dens bestemmelse at leve; og kun i det socialistiske samfund kan den fortsætte at leve det liv. Naar derfor det socialistiske samfund engang er etableret, saa vil det ogsaa bli staaende der for alle tider.

Saadan anskuer de socialdemokratiske ledere tingene. De er sig altsaa ganske klart bevidst, at samfundsudviklingen ingenlunde er en udvikling i det uendelige, men at den tværtimod har et bestemt positivt endemaal, nemlig etableringen af det socialistiske samfund.

AAS & WAHL'S
BOKTRYKKERI